

Izkopavanja zadnjih let na Slovaškem so prinesla nova odkritja in opazovanja, ki so po eni strani poglobila poznavanje paleolitskih naselitev, po drugi strani pa sprožila nova vprašanja. Za najbolj pereč problem slovaškega paleolitika ima avtor vprašanje vzhodnega solutréena, tako imenovanega szeletiena. Lahko rečemo, da je to vprašanje pereče tudi za srednjeevropski prostor in za paleolitik sploh.

V začetku svoje razprave govori avtor na splošno o stratigrafiji in kronologiji zgornjega pleistocena. Pri tem je važno, da je vzel za osnovo popolno razčlenitev pleistocena, da torej izhaja iz predpostavke treh würmskih sunkov in dveh vmesnih presledkov. Kolikor moremo presoditi iz literature, ki jo imamo na razpolago, je to tudi stališče večine drugih češkoslovaških znanstvenikov.

Po tem splošnem pregledu stratigrafskih in kronoloških problemov pride na opis in razlago slovaških najdišč s posebnim ozirom na solutréen (szeletien). Pride do zaključka, da je v Zahodni Evropi moustérien trajal dalj časa in da se je aurignacien pojavil kasneje kakor v Srednji Evropi. V Zahodni Evropi se pojavi solutréen šele po zgornjem aurignacienu, medtem ko je vzhodni solutréen mnogo starejši in je že istočasen s starim in srednjim aurignacienom. Zaradi tega in tudi zaradi morfoloških razlik v industriji je mnenja, da je preimenovanje te vzhodne solutréenske skupine v szeletien, po prvem najdišču v jami Szeleta na Madžarskem, upravičeno.

Dalje razpravlja avtor o kulturni ostalini szeletiena in jo razdeli na štiri razvojne stopnje. Pri tem opozarja še na dejstvo, da se je pojavil solutréen naenkrat brez predhodnih kultur, medtem ko pri szeletienu razvoj jasno vidimo. En del artefaktov je gotovo moustérienski, drugi del pa je staro in srednjeaurignaški. Kot aurignaška primes so važne koščene konice mladečkega tipa. Ta tipološka mešanica, ki jo spremljajo še listaste konice, je posebna značilnost szeletiena. Očitno pa je, da prevladuje moustérienska kultura, in zato avtor misli, da se je razvil szeletien neposredno iz moustériena in le pod vplivom aurignaciena. To se ujema tudi s kronološko ugotovitvijo, da začne szeletien v W1—W2 in se s tem navezuje na moustérien, ki je na Slovaškem trajal do konca W1. Nadaljuje se szeletien preko W2 v drugi interstadial, ni pa še mogoče postaviti točne zgornje meje.

Vsekakor zanimiva razprava je važna tudi za nas, ker imamo v kameni industriji Crkvine II ob Usori v Bosni nekaj artefaktov, ki jih moremo klasificirati kot listaste konice. Čeprav je nahajališče precej oddaljeno od doslej znanega območja szeletiena, je vendar mnogo verjetneje, da pripadajo, če sploh so paleolitski, tej kulturi, kakor pa solutréenski kulturni skupini.

Na koncu so še trije kratki sestavki. Prvega »Biritualne pohrebišče v Seredi« objavljata L. Kraskovská. Na najdišču, ki je bilo odkrito slučajno leta 1940 in deloma uničeno, sta bili še dve manjši izkopavanji. Našli so skeletne in žarne grobove. Po opisu materiala avtor še tipološko in kronološko opredeli najdišče. Ohranjene so prvine domače kulture, ki je karakterizirana s halštatsko keramiko, razen tega pa je zastopana tudi tuja keramika kušanovickega tipa, t. i. skytohalštatska. Po primerjavi z grobiščem v Dolnych Krškanoch prihaja do zaključka, da je treba grobišče v Seredi postaviti v četrto stoletje pred našim štetjem.

V naslednjem (Praveké nálezy z Andača) našteva Jozef Kudláček nekaj novih prazgodovinskih najdišč in razpravlja o njih. Delu je dodanih mnogo slik.

Zadnja poročata B. Novotný in J. Paclt o najdbi lesenega žleba v Bratislavi, ki je verjetno že iz časov zgodovinskega razvoja mesta. Narejen je iz borovega lesa: *Pinus nigricans*.

V. in M. Brodar

Vilém Hrubý: Staré Město, velkomoravské pohřebiště na Valách, Československá akademie věd, Monumenta archaeologica III, Archaeologický Ústav ČSAV, Praha 1955, 540 strani s ruskim in nemškim povzetkom, 101 tabla, 3 plani in večje število risb v tekstu.

Češkoslovaška akademija znanosti je v seriji svojih izdaj objavila monografijo Vilema Hrubega o enem od slovanskih grobišč v Starem Městu. Sama publikacija je takšne narave, da bo vedno služila kot dragocen pripomoček pri

raziskovanju staroslovanske arheologije. Poleg detaljnega opisa grobov in opisa objektov jo spremljajo nazorne risbe in vrsta tabel. Res je takšna publikacija draga, vendar pa predstavlja za decenije in decenije, ako ne za stoletja arheološki vir, ki ga kasneje bodisi zaradi propadanja originalnega materiala ali zaradi kakršnih koli drugih vzrokov ni mogoče več obnavljati. V tem pogledu vidimo ravno pri češkoslovaških publikacijah arheološke vsebine, da so vedno objavljene ne samo z razumevanjem in ljubeznijo do predmeta, temveč tudi tako, da so vir za nadaljnje raziskovanje po drugih znanstvenikih. Temu se v resnici ni potrebno čuditi, saj je arheologija na Češkoslovaškem ena najpomembnejših sestavin nacionalne zgodovine, ki jo poleg tega tudi zelo visoko cenijo. Želeti bi pač bilo, da bi tudi pri nas že prišlo do tega prepričanja.

Ceprav je avtor v pričujočem delu objavil samo eno grobišče, grobišče »na Valách«, na katerem je danes znanih 1479 grobov, je vendar toliko novih tipoloških momentov in posebnosti v materialni kulturi, da je na temelju tega gradiva mogoče zastaviti tudi druga vprašanja. Avtor posveča ravno tipološkim posebnostim veliko pažnjo. V zvezi s tem pa obravnava tudi izvor posameznih tipov, trgovino, ekonomiko in socialno strukturo prebivalcev.

Med ogromnim številom skeletnih pokopov navaja avtor komaj pet neuničenih žganih pokopov. Domneva pa, da jih je bilo prvotno večje število, ki so bili pa kasneje pri pokopavanju neupepeljenih mrličev uničeni. Seveda pa so to le domneve, ki delno temelje na terenskih opazovanjih, vendar pa njih število kljub temu ni posebno veliko. Časovno datira avtor najstarejše tukajšnje pokope po Poulíku v VI.—VII. stoletje, mlajše pa celo pod konec VIII. stoletja. Grobovi te vrste so bili povsem preprosti. Veliko raznolikost pa imamo pri skeletnih pokopih. Avtor deli vse te pokope na to, ali so bili pokopani v prosto zemljo, dalje ali so bili podloženi z deskami, ali so bili obdani z deskami, ali so bili pokriti z deskami, ali so pa bili pokopani v krstah razne oblike in sestavljenih na razne načine. Tako razlikuje avtor pet glavnih tipov, pri katerih je pa tudi do dvanajst raznih variant in še vrsta podvariant. Čeprav so vse variante, ki jih navaja avtor, mogoče, se vendar vzbuja resno vprašanje, ali so vse te oblike res bile tudi uporabljene na tem grobišču. To vprašanje se postavlja posebno zaradi tega, ker se les zelo slabo ohrani in ker pušča v resnici tudi zelo slabo sled, ali pa celo nikakršno, tako da je točna ugotovitev, kakšne so bile deske in kako so stale, po današnjih načinih raziskovanja skoraj nemogoče. Ne mislim tukaj izrekati nezaupanja avtorju, vendar so pa vsi primeri rekonstruirani s takšno preciznostjo in s takšnimi detaili, da že sami po sebi vzbujajo dvom v absolutno resničnost. Mnoge rekonstrukcije se mi zaradi tega zde dokaj idealizirane.

Glede na število pokopov v eni grobni jami razlikuje avtor 3 tipe, in sicer grobove z enim pokopom, dvojne grobove in grobnice. V zadnjih je bilo pokopanih sicer v skupni grobni jami večje število oseb, vendar je pa vsaka bila v svoji krsti. Kot četrti tip pa navaja avtor kupe človeških kosti, ki so bile najdene na raznih mestih (vsega 47 primerov). Takšne momente pripisuje avtor vzroku kasnejših pokopov, pri čemur so se kosti starejšega groba zbrale na enem mestu. Zanimiv je tudi avtorjev poskus časovnega ugotavljanja pokopov glede na letni čas po orientaciji skeletov. Avtorjev poskus, ki ga sicer priobčuje z rezervo in vprašanjem, je popolnoma podoben domnevi, ki jo je izrazil že B. Škerlj (Arheološki vestnik 1952, 108 sl.). Po tej domnevi je mogoče po orientaciji posameznih skeletov ugotoviti tudi letni čas, ko so ti bili pokopani. Zelo zanimiva je tudi lega skeletov »na Valách« glede na lego rok, dalje na lego nog in tudi lego telesa. Hrubý je mogel ugotoviti kar 22 različnih leg. Avtor sklepa dalje tudi, da so nekdaž bile na grobovih manjše gomile, kot zunanji znak grobov, katerega je baje ugotovil tudi na tem grobišču.

Med raznimi tipološkimi posebnostmi, ki obsegajo razne objekte orožja, orodja in nakita, je potrebno omeniti posebno nekatere predmete, predvsem ostroge in jezičke pasic, ki so bile ornamentirane v tuziji. Avtor sklepa, da so takšni predmeti tujega izvora in da so bili napravljeni v karolinških delavnicah.

Na grobišču so ugotovili tudi cerkvico, katere začetek datira avtor nekako v čas po 863. letu, njen propad pa okoli leta 900.

Jos. Korošec